

ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

www.filoi-gnhm.gr

Έτος ίδρυσης 1978

Τεύχος 156

ΑΠΡ-ΜΑΪ-ΙΟΥΝ 2024

Τριμηνιαία έκδοση των Φίλων του Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας

ΦΩΤΟ: ©Α. Φραντζή - Ινστιτούτο Κλιματολογικών Ερευνών Πελάγος

Με υπομονή κι επιμονή

Τη δεκαετία του '80 η προστασία των ειδών, φυτών και ζώων, υπήρξε το πρώτο ερέθισμα για περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση. Το αντικείμενο είναι σαφές και συγκινεί εύκολα. Τότε λέγαμε «*Η εξαφάνιση είναι για πάντα*».

Λέγαμε και κάποια σοφά λόγια των Ινδιάνων. Αργότερα ήρθε η καταστροφή του στρατοσφαιρικού όζοντος και τώρα η Κλιματική Κρίση. Αμέτρητες διαλέξεις ακούσαμε και τη θεωρία τη μάθαμε. Από πράξη τι θα γίνει;

Σ' αυτό το τεύχος επιστρέφουμε στην προστασία των ειδών με ευκαιρία τα καλά νέα για τα κητώδη που λάβαμε από παλαιούς συνεργάτες που επιμένουν με υπομονή και μεθοδικότητα.

Άννα Κ-Μ

ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

“

Έχουν περάσει τουλάχιστον 30 χρόνια από τότε που ο νεαρός ερευνητής Αλέξανδρος Φραντζής μίλησε στην «Παρέα του Μουσείου», το παιδικό τμήμα των Φίλων, για τα δελφίνια. Ο λόγος του εξαιρετικά κατανοητός κι ενδιαφέρων. Γοήτευσε τα παιδιά μιλώντας και για την ιδιαίτερη σχέση που είχε μ' ένα συγκεκριμένο δελφίνι στα νερά της Μεσογείου κοντά στα σύνορα Γαλλίας και Ισπανίας. Τότε ακολούθησε και μια δημοσίευση στο τεύχος 35 του περιοδικού μας για τα κητώδη που τότε, την άνοιξη του 1994, δεν τα ήξερε ακόμη ο κόσμος.

Από τότε παρακολουθώ τον Αλέξανδρο που ακολούθησε λαμπρή καριέρα. Μαζί με συνεργάτες δημιούργησε το Ινστιτούτο Κητολογικών Ερευνών Πέλαγος και με υπομονή, επιμονή, σοβαρότητα και προσήλωση, εργάζονται για την προστασία των κητώδων στην Ελλάδα και όχι μόνο.

”

Άννα Κ-Μ

© Ινστιτούτο Κητολογικών Ερευνών Πέλαγος

Καλά νέα για τους Φουσητήρες και τους Ζιφιούς

Επιλογές από την ιστοσελίδα του Ινστιτούτου Κητολογικών Ερευνών Πέλαγος

Τι είναι τα κητώδη

Η Κητώ ήταν αρχαία θαλάσσια θεότητα που σχετίζεται με τα μεγαλόσωμα ζώα. Από εδώ και η λέξη κήτος.

Τα κητώδη, επιστημονικά «τάξη Κητώδη» είναι ομάδα μεγάλων θηλαστικών ζώων, από 2 έως 30 μέτρα, άριστα προσαρμοσμένων για ζωή στο νερό.

Εμφανίστηκαν στον πλανήτη πριν από 45 περίπου εκα-

τομμύρια χρόνια με πρόγονο κάποιο θηλαστικό της ξηράς που έμοιαζε με τον σημερινό λύκο ή σκύλο. Μια άλλη θεωρία θέλει τον μακρινό τους πρόγονο ένα είδος ιπποπόταμου.

Τα κητώδη χωρίζονται σε δύο υποτάξεις:

1. τα Μυστακοκήτη, δηλαδή τις φάλαινες και
2. τα Οδοντοκήτη δηλαδή τους φουσητήρες, τα δελφίνια, τις φώκαινες και κάποια ακόμη.

Ο διαχωρισμός τους δηλαδή σχετίζεται με το αν στο στόμα τους έχουν φαλαίνα ή μπαλένες (1) ή δόντια (2). Η λέξη μπαλένα ή μπανέλα είναι η μετάφραση και παραφθορά της ελληνικής λέξης «φάλαινα» στα αγγλικά.

Έχουν πολύ μεγάλους πνεύμονες και μεγάλη ρουθούνια που μπορούν να κλείνουν όταν καταδύονται. Όσα κητώδη καταδύονται βαθιά κρατούν την αναπνοή τους από 40 λεπτά έως 1,5 ώρα. Εισπνέουν αέρα και εκπνέουν ένα «σιντριβάνι» από υδρατμούς με μεγάλη δύναμη και ήχο. Έχουν ιδιαίτερα μεγάλο εγκέφαλο. Του Φουσητήρα ο εγκέφαλος ζυγίζει 9 κιλά και είναι ο μεγαλύτερος στο ζωικό βασίλειο. Ο αμέσως επόμενος είναι της Όρκας που ζυγίζει 6 κιλά. Τα κητώδη είναι πολύ ευφυή ζώα και ιδιαίτερα αγαπητά στους ανθρώπους. Αναφέρονται σε πολλούς μύθους και λογοτεχνικά κείμενα.

Είναι σαρκοφάγα. Τα μπαλενοφόρα τρέφονται με πλαγκτόν και μικρές γαριδούλες, το κριλ, ενώ τα οδοντοφόρα με ψάρια, κεφαλόποδα, φώκιες και πουλιά. Καταπίνουν την τροφή τους αμάσητη (ας θυμηθούμε την ιστορία του Ιωνά) και ειδικά τα οδοντοκήτη έχουν αναπτύξει αίσθηση ηχοεντοπισμού, που τη χρησιμοποιούν για να βρίσκουν και να πιάνουν την τροφή τους.

Τα δελφίνια δεν φτάνουν ποτέ στη βαθύτερη φάση του ύπνου, εκεί που εμείς οι άνθρωποι ονειρευόμαστε, έτσι εξασφαλίζεται η αναπνοή.

Η εγκυμοσύνη διαρκεί από 10 έως 16 μήνες, ανάλογα με το είδος. Γεννούν σχεδόν πάντα ένα μικρό που το θηλάζουν, το διδάσκουν και το προστατεύουν όπως όλα τα θηλαστικά.

Σήμερα σ' όλο τον κόσμο ζουν 85 είδη κητώδων, 22 απ' αυτά ζουν στη Μεσόγειο και 13 έχουν καταγραφεί στις ελληνικές θάλασσες, άλλοτε ως μόνιμοι κάτοικοι κι άλλοτε εμφανίζονται περιστασιακά από τον Ατλαντικό ή σπάνια από την Ερυθρά θάλασσα.

Μόνιμα στην Ελλάδα ζει η Πτεροφάλαινα και από τα οδοντοκήτη ο Φουσητήρας, ο Ζιφιός, το Σταχτοδέλφιο, το Ρινοδέλφιο, το Κοινό δελφίνι, το Ζωνοδέλφιο και η Φώκαινα.

Περιστασιακά έχουν εμφανιστεί η Μεγάπτερη Φάλαινα και η Βόρεια Ρυγχοφάλαινα. Από οδοντοκήτη η Ψευδόρκα, το Στενόρυγχο δελφίνι και το Υβοδέλφιο του Ινδικού.

Τα είδη αυτά είναι εντελώς ανεξάρτητα μεταξύ τους και δεν μπορούν να δώσουν γόνιμους απογόνους, έστω κι αν ζευγαρώσουν. Το καθένα έχει διαφορετικές συνήθειες, διαφορετικούς τρόπους επικοινωνίας και κινδυνεύει από διαφορετικές απειλές.

Ιστορικό

Ο πληθυσμός των φουσητήρων στην Ελληνική Τάφρο ανακαλύφθηκε το 1998 από το Ινστιτούτο Κητώδων Ερευνών Πέλαγος και συνεχίζει να παρακολουθείται επιστημονικά από τότε. Η τάση του πληθυσμού έχει φθίνουσα πορεία. Σήμερα εκτιμάται στα 150 - 200 άτομα (75% του πληθυσμού που πρωτο-συναντήσαμε). Οι συγκρούσεις με πλοία έχουν αναγνωριστεί ως η κύρια απειλή για τον πληθυσμό. Επίσης οι σεισμικές έρευνες, η ηχορρύπανση και τα πλαστικά που καταπίνουν τούς απειλούν στο κρίσιμο ενδιάμεσά τους.

Ο πληθυσμός των ζιφιών στην Ελληνική Τάφρο έγινε παγκοσμίως γνωστός το 1998, μετά τον 2ο μαζικό εκβρασμό, 20 τουλάχιστον ατόμων του είδους στην περιοχή, που οφειλόταν σε χρήση στρατιωτικών σόναρ από το ΝΑΤΟ.

Για όλους τους παραπάνω λόγους το 2007, στην τρίτη συνάντηση της Συμφωνίας ACCOBAMS, η Ελληνική Τάφρος συμπεριλήφθηκε στον χάρτη των προτεινόμενων Θαλάσσιων Προστατευόμενων Περιοχών για Κητώδη και ζητήθηκε από τις ελληνικές αρχές να κάνουν τα απαραίτητα βήματα προς αυτή την κατεύθυνση.

Το 2017, η Ελληνική Τάφρος ήταν η πρώτη περιοχή που ορίστηκε ως IMMA (Σημαντική Περιοχή για τα Θαλάσσια Θηλαστικά σε παγκόσμιο επίπεδο) από την Task Force της IUCN για τις προστατευόμενες περιοχές για τα θαλάσσια θηλαστικά.

© Α. Φραντζής - Ινστιτούτο Κητολογικών Ερευνών Πέλαγος

1. Ζωνοδέλφιο

2. Ζιφιός

3. Σύστημα αποφυγής σύγκρουσης κητώδους με πλοίο

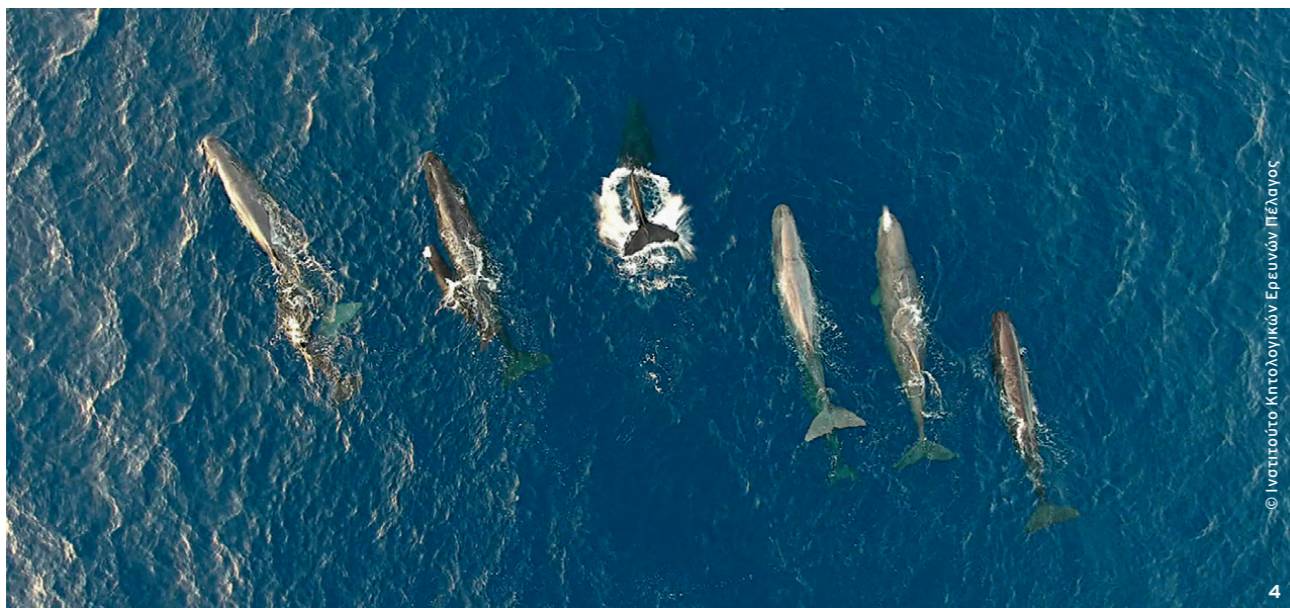
Το Ινστιτούτο Κητολογικών Ερευνών Πέλαγος

Το Ινστιτούτο Κητολογικών Ερευνών Πέλαγος είναι επιστημονική, μη κερδοσκοπική οργάνωση με σκοπό τη μελέτη και την προστασία των κητώδων. Με εργαλείο την επιστήμη το Ινστιτούτο διαρκώς διευρύνει τα όρια της γνώσης σχετικά με τα κητώδη στα ελληνικά πελάγη και την Μεσόγειο, την διαχέει προς την κοινωνία και την χρησιμοποιεί ως βάση για την διατήρηση των πληθυσμών τους.

Ως θέμα αρχαιοελληνικών αναπαραστάσεων τα κητώδη έχουν αποτελέσει στοιχείο του ελληνικού πολιτισμού για περισσότερες από τρεις χιλιάδες. Παράλληλα, η Ελλάδα είναι η χώρα όπου γεννήθηκε η επιστήμη της μελέτης των κητώδων, που σήμερα αποτελεί κλάδο της υδροβι-

© Ινστιτούτο Κητολογικών Ερευνών Πέλαγος

4

Το σημαντικότερο ίσως αποτέλεσμα των ερευνών του Ινστιτούτου είναι η ανάδειξη του απρόσμενου πλούτου σε είδη κητοπανίδας που παρουσιάζουν οι ελληνικές θάλασσες.

5

ολογίας και καλείται κητολογία. Η πρώτη επιστημονική παγκόσμια αναφορά στα ζώα αυτά είναι από τον Αριστοτέλη στο "Περί των ζώων ιστορία!" όπου περιέγραψε τα κητώδη (δελφίνια, φώκαινες και φάλαινες) ως θηλαστικά, που διαφέρουν από τα ψάρια επειδή δεν έχουν βράγχια, αναπνέουν αέρα και γεννούν απευθείας μικρά όπως και ο άνθρωπος και όχι αυγά. Αυτά γράφτηκαν 2.350 χρόνια πριν από την εποχή μας!

Παρά το γεγονός αυτό, μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990, υπήρχαν ελάχιστες γνώσεις για τα κητώδη της Ελλάδας. Από το 1993, η ομάδα επιστημόνων που αποτελεί τον πυρήνα του Ινστιτούτου Κητολογικών Ερευνών Πέλαγος, έχει αναπτύξει σοβαρή επιστημονική δραστηριότητα με διεθνή αντίκτυπο. Συνεργάστηκε με πανεπιστήμια, ερευνητικά ιδρύματα, περιβαλλοντικές οργανώσεις και διεθνείς οργανισμούς στην Ελλάδα και το εξωτερικό, προωθώντας την έρευνα και την προστασία των κητωδών καθώς και του φυσικού περιβάλλοντός τους.

Παράλληλα, ανέπτυξε εθνικά και διεθνή ερευνητικά προγράμματα, παρήγαγε δεκάδες επιστημονικές δημοσιεύσεις, συμμετείχε σε πολλά διεθνή επιστημονικά συνέδρια, εκπροσώπησε επίσημα την Ελλάδα σε διεθνείς οργανισμούς και συμφωνίες, οργάνωσε διαλέξεις και εκπαιδευτικά προγράμματα, έγραψε άρθρα στον τύπο, συμμετείχε σε ενημερωτι-

κές εκπομπές, γύρισε ντοκιμαντέρ κ.ά. Χάρη σε αυτή τη δραστηριότητα, η Ελλάδα βρίσκεται εδώ και καιρό μεταξύ των πιο ανεπτυγμένων χωρών της Μεσογείου σε ό,τι αφορά στην έρευνα και τις γνώσεις που αποκτήθηκαν σχετικά με τα κητώδη.

Το επιστημονικό έργο και οι ανακαλύψεις του Ινστιτούτου Κητολογικών Ερευνών Πέλαγος έχουν κάνει το γύρο του κόσμου απασχολώντας μέσα επικοινωνίας παγκοσμίου φήμης, όπως τα CNN, BBC, TIME, Times, Guardian, Economist, National Geographic (αμερικανική έκδοση) και πολλά άλλα. Ειδικά οι ανακαλύψεις του Ινστιτούτου σχετικά με τα αίτια κάποιων μαζικών εκβρασμών κητωδών, που οφείλονται σε ναυτικές ασκήσεις με χρήση στρατιωτικού σόναρ αποτέλεσαν παγκόσμιο θέμα και προκάλεσαν ακόμη και επερωτήσεις στο Κογκρέσο και αλλαγές νομοθεσίας στις ΗΠΑ, πέραν της επιστημονικής και περιβαλλοντικής κινητοποίησης σ' όλο τον κόσμο.

Τα σημαντικότερα επιτεύγματα του Ινστιτούτου Κητολογικών Ερευνών Πέλαγος μέχρι σήμερα είναι:

1. Η σύνδεση της χρήσης στρατιωτικών σόναρ με τους μαζικούς εκβρασμούς κητωδών.
2. Η ανακάλυψη της μόνιμης παρουσίας φουσητήρων στην Ελλάδα, τόσο αρσενικών, όσο και κοινωνικών ομάδων.
3. Η ανακάλυψη του παγκοσμίως μοναδικού φαινομένου συμβίωσης 3 ειδών δελφινιών στον Κορινθιακό κόλπο.

4. Η ανακάλυψη του μοναδικού μεσογειακού πληθυσμού φωκαινών στο βόρειο Αιγαίο.
5. Η κατάταξη στην κατηγορία "Κινδυνεύοντα" της IUCN για τους φουσητήρες και τις φώκαινες της Μεσογείου.
6. Η απόφαση της ACCOBAMS (Συμφωνία για τη διατήρηση των κητωδών στη Μαύρη θάλασσα, τη Μεσόγειο και τη συγκείμενη ζώνη του Ατλαντικού) για πρόταση 8 περιοχών προστασίας κητωδών στην Ελλάδα (από τις 18 στην Μεσόγειο).
7. Η πρώτη παγκοσμίως καταγραφή και ανάλυση ήχων ζιφιών.
8. Η πρώτη παγκοσμίως προσπάθεια ανάλυσης του νοήματος ήχων επικοινωνίας των φουσητήρων.

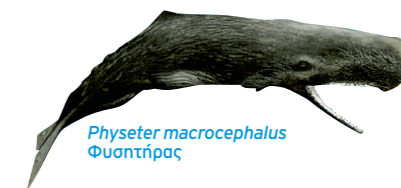
Όμως, το σημαντικότερο ίσως αποτέλεσμα των μέχρι τώρα ερευνών του Ινστιτούτου για τις ελληνικές θάλασσες είναι η ανάδειξη του γεγονότος ότι παρουσιάζουν έναν απρόσμενο πλούτο (βιοποικιλότητα) σε ό,τι αφορά στα είδη της κητοπανίδας τους. Η οικολογική αλλά και γενικότερη αξία αυτής της πανίδας για την κοινωνία κάνει επιτακτική την ανάγκη προστασίας της. Όμως, οι απειλές για τα κητώδη και το περιβάλλον τους είναι πολλές (μείωση ιχθυοαποθεμάτων, συγκρούσεις με πλοία, ρύπανση, ανταγωνισμός και σκόπιμη θανάτωση από αλιείς, πνιγμός σε δίχτυα, νχορρύπανση, ενόχληση κ.ά.) και οδηγούν εδώ και καιρό τους πληθυσμούς κάποιων ειδών σε συρρίκνωση ή και εξαφάνιση.

- Οι βασικοί σκοποί του Ινστιτούτου Πέλαγος είναι:
- η διεξαγωγή και προώθηση της επιστημονικής έρευνας σχετικά με τα κητώδη στην Ελλάδα και τη Μεσόγειο
  - η διάδοση των σχετικών γνώσεων που παράγονται προς κάθε κατεύθυνση
  - η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινωνικού συνόλου
  - η προστασία των κητωδών και η διαφύλαξη της ακεραιότητας των θαλάσσιων οικοσυστημάτων.

Η προστασία των δελφινιών, των φαλαινών και όλων των κητωδών απαιτεί επιστημονικό υπόβαθρο και τεκμηρίωση. Όσο η ουσιαστική ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση του κόσμου είναι αναγκαία, άλλο τόσο η ευκαιριακή και απλής συγκινησιακή εκμετάλλευση της ευαισθησίας των ανθρώπων δεν μπορεί να προσφέρει πολλά στην ουσιαστική προστασία τους. Τη στιγμή που η πολιτεία είτε λόγω πίεσης, είτε λόγω θέλησης, αποφασίσει να πάρει κάποια μέτρα για την προστασία των κητωδών δεν θα αρκεί να λέμε ότι τα δελφίνια ή οι φουσητήρες χάνονται. Πρέπει να γνωρίζουμε τις άμεσες προτεραιότητες για τα διάφορα είδη και τους πληθυσμούς τους, αλλά και το πώς θα πρέπει να προστατευθούν. Όλα αυτά πρέπει να μπορούν να τεκμηριωθούν με επιστημονικά δεδομένα και επιχειρήματα. Για το λόγο αυτό το Ινστιτούτο Κητολογικών Ερευνών Πέλαγος αφ' ενός με επιστημονικά εργαλεία και μεθόδους εστιάζει το μεγαλύτερο μέρος της προσπάθειάς του στην έρευνα και στην παραγωγή της απαραίτητης γνώσης, αφ' ετέρου συμβάλλει στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού με επιστημονικά και εκπαιδευτικά προγράμματα. Έτσι συμβάλλει στη διαφύλαξη ενός από τα πιο πολύτιμα κομμάτια της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Ελλάδας και ολόκληρης της Μεσογείου.

ΑΝΑΛΟΓΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΩΝ ΚΗΤΩΔΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

0 1m 10 20m

0 1m 10 20m

© Ινστιτούτο Κητολογικών Ερευνών Πέλαγος

4. Φουσητήρες από ψηλά

5. "Κουτσό" στο Νηπιαγωγείο Πέρα Γαλού Αστυπάλαιας

6. Φουσιτήρας 7. Η Ελληνική Τάφρος

Και τώρα τα καλά νέα!

Από τον Αλέξανδρο Φραντζή και τη Βούλα Αλεξιάδου

Αγαπητοί μας φίλοι, συνοδοιπόροι και συνεργάτες, θέλουμε να μοιραστούμε μαζί σας ένα σημαντικό νέο σχετικό με την προστασία των κητωδών της Ελληνικής Τάφρου και ιδιαίτερα των **φουσιτήρων και των ζιφιών** (υποπληθυσμός Μεσογείου), που έχουν χαρακτηριστεί ως **κινδυνεύον και τρωτό είδος αντίστοιχα** στο Κόκκινο Βιβλίο των ειδών για την Ελλάδα και τη Μεσόγειο. Μετά από πάνω από 25 χρόνια προσπάθειών του Ινστιτούτου Κητολογικών Ερευνών Πέλαγος, μαζί με τους εθελοντές του, τους συνεργάτες του και τους συμμάχους του (OceanCare, IFAW, Ινστιτούτο Υπολογιστικών Μαθηματικών-ΙΤΕ, WWF Greece, GreenTank, Green2Sustain και άλλοι), στην προσπάθεια αυτή, μπορούμε πλέον να έχουμε βάσιμες ελπίδες ότι το μέλλον των φουσιτήρων «μας» και των άλλων κητωδών της Ελληνικής Τάφρου μπορεί να είναι καλύτερο:

Στις 17 Απριλίου 2024 κατά τη διάρκεια της 9ης Διεθνούς Διάσκεψης για τους Ωκεανούς (Our Oceans OOC-9), η Ελλάδα δεσμεύτηκε μεταξύ άλλων (δεσμεύσεις 2Α και 13) για τα ακόλουθα:

Δεσμεύσεις της Ελλάδας

1. Την ίδρυση Θαλάσσιου Πάρκου στο Ιόνιο Πέλαγος (από βόρεια της Κεφαλλονιάς έως νότια των Αντικυθήρων), που θα είναι από τα μεγαλύτερα στη Μεσόγειο. Θα έχει συνολική έκταση πάνω από 14.000 km² και θα καλύπτει πάνω από το 11% των ελληνικών χωρικών υδάτων, έχο-

ντας ως πυρήνα του το Ιόνιο τμήμα της Ελληνικής Τάφρου. Το πάρκο ιδρύεται επειδή η περιοχή είναι εξαιρετικά σημαντική για θαλάσσια θηλαστικά όπως ο φουσιτήρας (*Physeter macrocephalus*), ο ζιφιός (*Ziphius cavirostris*) και το ζωνοδέλφιο (*Stenella coeruleoalba*).

2. Τη «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΓΚΑΙΡΗΣ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΗΣ ΓΙΑ ΔΙΕΡΧΟΜΕΝΑ ΠΛΟΙΑ, ΓΙΑ ΝΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΕΓΚΑΙΡΑ ΜΕΓΑΛΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΘΗΛΑΣΤΙΚΑ, ΩΣΤΕ ΤΑ ΠΛΟΙΑ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΩΡΙΚΑ ΎΔΑΤΑ ΝΑ ΕΠΙΒΡΑΔΥΝΟΥΝ ΤΗΝ ΚΙΝΗΣΗ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΝΑ ΑΠΟΦΕΥΓΟΥΝ ΤΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΜΕ ΦΟΥΣΗΤΗΡΕΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΤΑΞΥ ΚΥΘΗΡΩΝ, ΑΚΡΩΤΗΡΙΟΥ ΤΑΪΝΑΡΟ ΚΑΙ ΑΚΡΩΤΗΡΙΟΥ ΜΑΛΕΑΣ». Η δέσμευση αυτή αφορά στην κατασκευή, εγκατάσταση και λειτουργία του πρωτοποριακού συστήματος SAvE Whales (System for the Avoidance of collisions with Endangered sperm Whales - Σύστημα για την αποφυγή συγκρούσεων πλοίων με τους απειλούμενους φουσιτήρες). Το σύστημα αυτό, του οποίου είχαμε την αρχική ιδέα πριν από δύομιση δεκαετίες και καταφέραμε να το υλοποιήσουμε και λειτουργήσουμε πιλοτικά μαζί με το Ινστιτούτο Υπολογιστικών Μαθηματικών του ΙΤΕ τα έτη 2019-2021, περιγράφεται στο ακόλουθο σύντομο εκπαιδευτικό βίντεο: https://www.youtube.com/watch?v=r_qBbs2dabw

Το επίσημο έγγραφο των δεσμεύσεων της Ελλάδας βρίσκεται στη διεύθυνση: https://www.ourocean2024.gov.gr/wp-content/uploads/2024/04/A5_OOC-9_PROPOSED-COMMITMENTS_12.4.pdf

Η δέσμευση για όλα τα παραπάνω είναι θετική και πολλά υποσχόμενη. Δείχνει ότι η διοργάνωση της Διεθνούς Διάσκεψης για τους Ωκεανούς είναι ένας ισχυρός μοχλός πίεσης στις αρχές της διοργανώτριας χώρας, να αποδεχθούν και να δεσμευτούν για τη λήψη μέτρων προστασίας της θαλάσσιας ζωής. Ωστόσο, οι φουσιτήρες της Ελληνικής Τάφρου δεν θα νιώσουν τη διαφορά στη ζωή τους παρά μόνο όταν εκπληρωθούν οι δεσμεύσεις και εφαρμοστούν τα μέτρα προστασίας. Επιπλέον, η Δ. και Ν. Κρήτη, που αποτελεί επίσης μέρος του κρίσιμου ενδιαιτήματος των φουσιτήρων, δεν θα αποτελεί τμήμα της προστατευόμενης περιοχής. Αντίθετα, συνεχίζονται ακόμη οι ορισμικές έρευνες με σχέδια να ξεκινήσουν γεωτρήσεις το συντομότερο δυνατό. Ελπίζουμε να μην υλοποιηθούν ούτε αυτά τα καταστροφικά σχέδια και έστω κάποια μέτρα προστασίας (τουλάχιστον για αποφυγή συγκρούσεων) να εφαρμοστούν και εκεί.

Παρότι είμαστε επιτέλους περισσότερο αισιόδοξοι παρά ποτέ, θα συνεχίσουμε τις προσπάθειές μας, ελπίζοντας ότι με την υποστήριξη όλων των πολιτών που αγωνίζονται για την προστασία των κητωδών, θα καταφέρουμε τελικά να κάνουμε τους φουσιτήρες και τα άλλα κητώδη να νιώσουν την διαφορά και κυρίως να νιώσουν και να είναι ασφαλείς στο σπίτι τους.

Το όραμα των θεμελιωτών του προγράμματος «Φουσιτήρες των Ελληνικών Θαλασσών» είναι να καταφέρουν να γεράσουν μελετώντας, τους προσωπικά γνωστούς τους φουσιτήρες, που θα γερνούν κι αυτοί, αφού αρκετοί έχουν την ίδια ηλικία με τους παλαιότερους ερευνητές του προγράμματος. Βέβαια, για να γίνει το όραμα αυτό πραγματικότητα, απαραίτητη προϋπόθεση είναι να μπορούν οι φουσιτήρες να έχουν ένα ασφαλές και υγιές «σπίτι» στην Ελλάδα.

Από το 1999, έχουν πραγματοποιηθεί αποστολές από τα μέλη του Ο.Φ.Σ.Ε. στα νησιά: Αστυπάλαια, Ψαρρά, Λειψοί, Αμοργός, Ηρακλειά, Λέρος, Κάσος, Κίμωλος, Σχοινούσα, Σίκινοσ, Ίος, Ανάφη, Αντίπαρος, Σίφνος, Δονούσα, Τήνος, Άνδρος, Κύθηρα κ.ά.

Το «Ελπίδα» ακούει; ακούστηκε από το VHF. Ήμασταν στην θάλασσα και το ταξίδι μόλις άρχιζε. Στο «Ελπίδα» είχαμε άλλες δύο ελπίδες: Την ελπίδα να μας κάνει ο καιρός το κατίρι και την καπετάνισσα Ελπίδα. Ήταν μαζί και ο καπετάν Νίκος και ο καπετάν Γιώργος. Στις βάρκες (φουσκωτά σκάφη), έχουμε μόνο καπετάνισσες και καπετάνιους. Προορισμός η Σκύρος, 78 μίλια από το Πόρτο Ράφτη. Το νησί που για το 2024 είχε επιλεγεί από τον Όμιλο Φουσκωτών Σκαφών Ελλάδος (Ο.Φ.Σ.Ε.), για την πραγματοποίηση της 25ης δράσης μας «Ζωή στους βράχους του Αιγαίου».

Έχει γίνει θεσμός πια για τον Ο.Φ.Σ.Ε. τα τελευταία 25 χρόνια κάθε έτος να επιλέγεται ένα νησί συνήθως της απομακρυσμένης και άγονης γραμμής για να δώσουμε, όπως λέει και η ονομασία της δράσης, «ζωή».

Από το 1999, έχουν πραγματοποιηθεί αποστολές από τα μέλη του Ο.Φ.Σ.Ε. στα νησιά: Αστυπάλαια, Ψαρρά, Λειψοί, Αμοργός, Ηρακλειά, Λέρος, Κάσος, Κίμωλος, Σχοινούσα, Σίκινοσ, Ίος, Ανάφη, Αντίπαρος, Σίφνος, Δονούσα, Τήνος, Άνδρος, Κύθηρα κ.ά. σε κάποια και δεύτερη φορά. Εκεί προσφέρουμε υλικά που ζητήθηκαν για τις ανάγκες φορέων και κατοίκων. Επίσης γιατροί-μέλη του Ο.Φ.Σ.Ε. εξετάζουν δωρεάν και ενημερώνουν τους κατοίκους για ιατρικά θέματα.

Επιλέγεται ο μήνας Μάιος για την δράση επειδή με την παρουσία μας, δίνεται μια ώθηση στην αρχή της τουριστικής περιόδου.

Φέτος από 17 έως 19 Μαΐου, η δράση πραγματοποιήθηκε στη Σκύρο. Συμμετείχαν 52 φουσκωτά σκάφη και 180 μέλη ως πλήρωμα. Μετά την καθιερωμένη εντυπωσιακή επίσημη είσοδο του συνόλου των σκαφών στο λιμάνι της Λιναριάς, με τη συμμετοχή και των κατοίκων του νησιού μέσα στα σκάφη, ακολούθησαν:

- Σεμινάριο Πρώτων Βοηθειών (ΚΑΡΠΑ) στα μέλη και στους κατοίκους από την Ελληνική Ναυαγοσωστική Ακαδημία (ΕΝΑΚ)
- Καθαρισμός δύο παραλιών
- Παράδοση του ιατροφαρμακευτικού υλικού που είχε ζητηθεί
- Παράδοση εκπαιδευτικού υλικού για τα σχολεία (Δημοτικά, νηπιαγωγεία) με την παρουσία και των αρχών.

Ακολούθησαν εκδηλώσεις, προσφορά τοπικών εδεσμάτων, ξενάγηση - γνωριμία με το νησί και διασκέδαση.

Ασφαλώς, αρόδο δεν έλλειψαν και οι βουτιές στο Πεύκος και στην Ατσίτσα.

Όμως, και τα ωραία έχουν ένα τέλος. Τα σκάφη επέστρεψαν στη βάση τους. Αυτό που μένει είναι οι πολύ όμορφες εικόνες, οι αναμνήσεις, το ανάμωμα και οι γνωριμίες με καινούργιους ανθρώπους.

Γι' αυτό λέμε «Όλη η Ελλάδα μία παρέα».

Γιώργος Ξηρός

30 ΜΑΪΟΥ - 2 ΙΟΥΝΙΟΥ 2024

Τι ξεχώρισα από την εκδρομή μας στη Σίφνο

από την **Σοφία Αργυρού**

Οι Σιφνιοί είναι περήφανοι για τα κεραμικά τους, την αρχιτεκτονική του νησιού, το φαγητό τους και το εκπαιδευτικό τους σύστημα με τον πρωτοπόρο δάσκαλο Νικόλαο Χρυσόγελο που εφάρμοσε πρώτος τη μέθοδο της αλληλοδιδασκτικής.

Πέμπτη 30/5/24

Αναχώρηση νωρίς το πρωί για το νησί των δυτικών Κυκλάδων, τη Σίφνο. Μια εκδοχή, ίσως κι η επικρατέστερη, για την ονομασία του νησιού λέει πως προέρχεται από τη λέξη «σιφνός» που σημαίνει κούφιος, κενός. Κι αυτό επειδή όλη η Σίφνος είναι κούφια από τις πολλές στοές των μεταλλείων χρυσού και αργύρου που υπήρχαν στην αρχαιότητα.

1. Χερσόνησος: Ο παραδοσιακός αγγειοπλάστης

2. Φλάρος

Ευχάριστη η πρώτη γνωριμία μας με τον αρχοντικό οικισμό του Αρτεμώνα που μας αφήνει όμορφες εντυπώσεις, όχι όμως και η διαμονή μας στο ομώνυμο ξενοδοχείο του οικισμού.

Το απόγευμα ιχνηλατήσαμε μερικούς από τους ομορφότερους οικισμούς του νησιού: Εξάμπελα, Απολλωνία, Άνω και Κάτω Πετάλι... Στα Εξάμπελα περιηγήθηκα στα γραφικά δρομάκια και σταθήκαμε στο σπίτι του αρχιμάγειρα Νικολάου Τσελεμεντέ. Το 1910 κυκλοφόρησε το πρώτο βιβλίο μαγειρικής. Στον ίδιο οικισμό βρίσκεται και ο τάφος του ποιητή του Αιγαίου Αριστομένη Προβελέγγιου με τους στίχους του Κωστή Παλαμά:

*«Στη Σίφνο στην ακρογιαλιά πουλί μακαριστό κοιμήσου,
Ακοίμητο το νέο τραγούδι κι η αρχαία ωδή
Το όνομα που πρώτη φορά σωπαίνει,
τραγουδεί
Του Αιγαίου το κύμα θάνατο μαζί σου»*

Στη συνέχεια της περιήγησής μας, επισκεφθήκαμε τα ερείπια του Μαύρου Πύργου που είναι ένας από τους καλύ-

τερα διατηρημένους αρχαίους πύργους της Σίφνου. Μάθαμε για τις «Φрукτωρίες», τα συστήματα δηλαδή οπτικής επικοινωνίας με φλεγόμενους πύργους, κάτι που γινόταν στην αρχαιότητα αλλά συνεχίζεται

ακόμη και στις μέρες μας, ως ανάμνηση του εθίμου, την παραμονή του Αγ. Πνεύματος. Δυστυχώς, φέτος λόγω κινδύνου πυρκαγιάς, ακυρώθηκε.

Μάθαμε επίσης για το «φλάρο» στα σιφναίικα σπίτια. Είναι μεγάλο πλόινο κιούπι που του άνοιγαν τρύπες και το τοποθετούσαν στην κορυφή της καμινάδας του μαγειριού. Εξ ου και η παροιμία «ο κακός σου ο φλάρος».

Η Απολλωνία, πρωτεύουσα του νησιού, ανεπιτήδευτη, όμορφη και ήρμη. Το νησί έχει 2.777 κατοίκους και 500 παιδιά!

Οι Σιφνιοί είναι περήφανοι για τα κεραμικά τους, την αρχιτεκτονική του νησιού, το φαγητό τους και το εκπαιδευτικό τους σύστημα με πρωτοπόρο τον δάσκαλο Νικόλαο Χρυσόγελο που εφάρμοσε πρώτος τη μέθοδο της αλληλοδιδασκτικής.

Παρασκευή 31/5/24

Οι εμπειρίες συνεχίζονται. Η σημερινή μέρα έχει ανάβαση στα 490 μέτρα, ευτυχώς με το πούλμαν, στην τοποθεσία του Αγίου Συμεών. Το εκκλησάκι χτίστηκε το 1776. Η θέα από ψηλά κυριολεκτικά σου κόβει την ανάσα. Στα πόδια μας το λιμάνι, οι Καμάρες. Η πορεία μας συνεχίζεται. Στη διαδρομή βλέπουμε τις «φίδες», είδος κέδρου το οποίο είναι προστατευόμενο. Βλέπουμε και τις αναβαθμίδες με ξερολιθιές που παλιά καλλιεργούντο πολύ ενώ σιγά-σιγά εγκαταλείφθηκαν επειδή οι κάτοικοι στράφηκαν στον τουρισμό.

Η κατάληξη της πορείας μας είναι το κρυμμένο ψαροχώρι Χερρόνησος. Εκεί αισθάνθηκα ότι ο χρόνος σταμάτησε. Ο κόλπος αποπνέει γαλήνη. Ευτυχώς, κάποιες «γοργόνες» της ομάδας φάνηκαν προνοητικές και γεύτηκαν τα γάργαρα, ζεστά νερά του. Στο μικρό αυτό ψαροχώρι ένα παλιό αγγειοπλαστείο συνεχίζει ακούραστα τις δημιουργίες του με τον παραδοσιακό τρόπο. Το απόγευμα επισκεφθήκαμε ακόμη ένα αγγειοπλαστείο πιο σύγ-

χρονο. Αυτά πολλές φορές κληρονομούνται από τη μια γενιά στην άλλη και οι αγγειοπλάστες αισθάνονται περήφανοι γι' αυτό.

Σάββατο 1/6/24

Η σημερινή μέρα ήταν αφιερωμένη στην ιστορία του νησιού. Επισκεφθήκαμε το Κάστρο και την Ακρόπολη. Ο οικισμός του Κάστρου ήταν η αρχαία πρωτεύουσα της Σίφνου. Η ζωή εκεί συνεχίζει σε πείσμα των αιώνων που πέρασαν, διατηρώντας κάτι από την παλιά αρχοντιά. Κατοικείται από 100 περίπου ανθρώπους σήμερα. Η περιπλάνηση στα σοκάκια ήταν μοναδική. Αναδύεται η αίσθηση μιας άλλης εποχής. Ο ήλιος όμως καίει και οι αναβάσεις-καταβάσεις σκαλοπατιών δεν είναι ό,τι καλύτερο την ώρα αυτή. Κάποιοι από την ομάδα αποφάσισαν να γλυκαθούν και να δροσιστούν στα γύρω καφέ στην είσοδο του κάστρου και να απολαύσουν από εκεί τη θέα.

Το απόγευμα επισκεφθήκαμε έναν κεντρικό ξυλόφουρνο. Ήταν Σάββατο

και όπως κάθε Σάββατο οι νοικοκυρές φέρνουν τα τσουκάλια τους με τα ρεβίθια για να ψηθεί όλο το βράδυ η παραδοσιακή ρεβιθάδα. Το έθιμο κρατάει από την εποχή που οι άντρες έλλειπαν όλη τη εβδομάδα, γυρνούσαν την Κυριακή και οι γυναίκες έπρεπε να αφιερωθούν σ' αυτούς, να μην έχουν μαγειρέμα. Άλλα παραδοσιακά φαγητά είναι και το μαστέλο, οι ρεβιθοκεφτέδες, η μελόπιτα και τα αμυγδαλωτά.

Η βραδιά κλείνει στο εστιατόριο «Γίντε;» με τοπικές λιχουδιές και τις μουσικές νότες της Αντιγόνης, της Λίζας και του Μανώλη που μας κράτησαν συντροφιά μέχρι αργά. Τα φωνητικά ταλέντα και οι χορευτικές φιγούρες της ομάδας μας συμπλήρωσαν και έκλεισαν άλλη μια όμορφη μέρα.

Κυριακή 2/6/24

Ο χρόνος άρχισε να μετράει ανάποδα. Ημέρα επιστροφής στην Αθήνα. Μέρα λίγο πιο ελεύθερη για όσους ήθελαν. Βόλτες και επίσκεψη στον Πλατύ Γιαλό.

Χρυσοπηγή, Φάρο. Ξεχώρισα το μοναστήρι της Χρυσοπηγής, της πολιούχου του νησιού. Ήταν μια από τις ομορφότερες εικόνες, οπτική απόλαυση. Από την περιοχή Φυρόγια ξεκίνησε μια μικρή γενναία ομάδα για το βοτανικό μονοπάτι όπου είναι σηματοδομένα ενδημικά κ.ά. φυτά μέσα στην περιοχή Natura.

Οι ώρες λιγοστεύουν. Το βραδάκι σαλπάρουμε γεμάτοι από εικόνες, ήχους, γεύσεις...

3. Βοτανικό μονοπάτι στα Φυρόγια

4. Πύργος-Φрукτωρία

5. Σάββατο απόγευμα τα τσουκάλια με τη ρεβιθάδα περιμένουν να ψηθούν στον ξυλόφουρνο

6. Στην Παναγιά του Βουνού

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΓΙΝΑΝ

4/6/24, το "Ουζάκι" μας

Ανάμεσα σ' αυτά για τα οποία καμαρώνουμε μέσα στα 46 χρόνια λειτουργίας του Σωματείου μας είναι και οι επιλογές των συνεργατών. Πολλοί από αυτούς, όταν μας γνωρίσουν από κοντά κι έχουν τη δυνατότητα γίνονται και χορηγοί του έργου μας.

Δεν ξεχνάω τη φράση του κ. Κωνσταντίνου Ρόκου, όταν ήρθε στο γραφείο μου και ανάμεσα στα άλλα μου είπε: «Θαυμάζω το ότι κάνετε τόσα πολλά πράγματα με τόσο λίγα χρήματα».

ΒΡΑΒΕΥΣΕΙΣ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΩΝ ΧΟΡΗΓΩΝ

Συνθηθίζουμε κάθε χρόνο αυτή την ημέρα να τιμούμε ιδιαίτερα κάποια πρόσωπα ή ομάδα. Φέτος αποφασίσαμε να τιμήσουμε τα πρόσωπα που μας βοήθησαν ηθικά και υλικά στην υλοποίηση των στόχων μας. Στόχοι που συμβαδίζουν με αυτούς του Μουσείου, δηλαδή την προσπάθεια να μεταφέρουμε στο ευρύ κοινό την κατανόηση και τον σεβασμό στις λειτουργίες του πλανήτη, τον σεβασμό στη φύση, τη ζωή και τον συνάνθρωπό μας.

Τα πρόσωπα αυτά με χρονολογική σειρά είναι:

Η Μίνα Κριεζή

Τη γνωρίσαμε γύρω στο 1982. Φίλη από τα νεανικά χρόνια της Φρόσως Πηλαβάκη. Γόνος εύπορης οικογένειας και εξαιρετικά σεμνή και αθόρυβη. Με την αρχή κάθε χρόνου ερχόταν στο γραφείο και μας πρόσφερε γενναίες δωρεές ζητώντας να μην το ανακοινώσουμε. Ήταν το πρόσωπο πίσω από την ανακοίνωση στο περιοδικό «μέλος που επιθυμεί να παραμείνει ανώνυμος». Στο πρόσωπο της Μίνας Κριεζή μάθαμε τι σημαίνει «χορηγός». Η Μίνα Κριεζή είναι σε προχωρημένη ηλικία, όμως μας παρακολουθεί και χαιρετά να μαθαίνει τα νέα μας. Την τιμητική διάκριση και το δώρο της παρέλαβε η ανιψιά της Αντιγόνη Καναβαριώτη, που υπήρξε παλιά μέλος του Διοικητικού μας Συμβουλίου.

Ο Ηλίας Πίτσικας

Από το 1985, ο Ηλίας με τη φαντασία, την πρωτοτυπία και τα παιδαγωγικά ταλέντα του, μπόλιασε τις εκπαιδευτικές δράσεις των Φίλων, χωρίς να υπολογίσει χρόνο, κόπο και έξοδα. Το ίδιο και η Ομάδα Τέχνης ΠΑΡΟΔΟΣ, οι συνεργάτες του δηλαδή, όλοι ένας κι ένας. Κάθε φορά μας σκλαβώνουν με την ευγένεια και θαυμάζουμε τόσο τη σύνδεση που έχουν ανάμεσά τους όσο και την άνεση στην επαφή τους με τα παιδιά. Τις συμμετοχές της Ομάδας Τέχνης ΠΑΡΟΔΟΣ στα Παζάρια, μερικοί δεν τις παίρνουμε ειδηση, είμαστε αφοσιωμένοι στις διοργανώσεις των πάγκων. Πάντα όμως δίνουν μια καλλιτεχνική διάσταση και ενισχύουν οικονομικά τα έσοδα του Παζαριού.

Ο Ευκλείδης Χορομίδης

Δεν θυμάμαι πώς ξεκίνησε η συνεργασία μας. Θυμάμαι όμως τον καθηγητή του στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Κώστα Πινάτση που έλεγε: «Ξέρεις τι σπουδαίο παιδί είναι αυτός;» Ο πατέρας του ο Αλέκος Χορομίδης ήταν αυτός που μαζί με τη Νίκη Γουλανδρή και την Τζάκι Κέννεντι επέλεξαν τα είδη και φύτεψαν το ιδιόκτητο νησί του Ωνάση, τον Σκορπιό, όπως και άλλα επώνυμα και σπάνια μέρη. Το 2012 είχαμε την ιδέα να οργανώσουμε 4 εργαστήρια κηπουρικής για ενήλικες. Δασκάλα η Εύα Παπαδημητρίου. Κύριος χώρος για τη διεξαγωγή τους τα φυτώρια Χορομίδη που μας προσφέρθηκαν δωρεάν. Για 20 και πλέον χρόνια τα φυτώρια Χορομίδη μας χαρίζουν ανεπιφύλακτα φυτά, που όχι μόνο ομορφαίνουν το Παζάρι μας αλλά και ενισχύουν τα έσοδά του.

Η Ιόλη Πάκη

Τη γνωρίσαμε μέσω της κυρίας Φαλής γύρω στο 2005. Γρήγορη και αποφασιστική συμμετείχε σε όλα και κυρίως στα κοινωνικά. Το «Μικρό Μοναστηράκι» στο Παζάρι, ήταν δική της ιδέα. Άλλω-

στε ήταν και είναι ο βασικός του «προμηθευτής». Η Ιόλη υπήρξε μέλος και Γενική Γραμματέας στο Δ.Σ. των Φίλων επί οκτώ χρόνια, όπου άφησε σπουδαία παρακαταθήκη. Με τη γενναιοδωρία που την διακρίνει η Ιόλη από το 2016 χορηγεί μονίμως τις δραστηριότητές μας. Η Ιόλη μας έστειλε το ακόλουθο μήνυμα:

*Σας ευχαριστώ θερμά για την πρόσκληση καθώς και για την τιμή που μου κάνετε. Τα χρόνια που πέρασα κοντά σας στο Μουσείο, στα εκπαιδευτικά προγράμματα και στις εκδηλώσεις όπως το Παζάρι μου μένουν αξέχαστα. Η ωραία συνεργασία με όλες και όλους τους Φίλους, πόσο ωραία περνούσαμε και διασκεδάσαμε, μου μένουν σαν τις πιο αγαπητές αναμνήσεις στη ζωή μου! Ελπίζω οι Φίλοι να παραμείνουν πάντοτε δραστήριοι και αφοσιωμένοι στο Μουσείο με την νέα του μορφή. Δυστυχώς στις 4 Ιουνίου θα βρισκόμαι μακριά, στις Πρέσπες, αλλά νοερά θα είμαι κοντά σας.
Ιόλη Πάκη 21/5/24*

Ο Τάκης Χριστοφιλέας

Τον γνωρίσαμε γύρω στο 1990-92, μέσω της Ιόλης Πάκη. Οι πρώτες συνεργασίες ήταν μια φορά το χρόνο για τον μπουφέ της Βασιλόπιτας που οργανώναμε τότε στην αίθουσα του Γεωλογικού τμήματος στο παλιό κτήριο. Το Κέντρο ΓΑΙΑ δεν υπήρχε ακόμη. Η λέξη «Δειπνοσοφιστήριο» επίσης δεν είχε ακόμη

εφευρεθεί και ούτε είχε γίνει ο τίτλος αυτής της τόσο πετυχημένης επιχείρησης. Από το μικρό και ταπεινό Σωματείο μας ο Τάκης δεν έχει να περιμένει και πολλά. Οι εκδηλώσεις μας πάντα μετρημένες και ολιγομελείς. Παρ' όλα αυτά μας αντιμετωπίζει με την ίδια ευθύνη όπως και τις μεγάλες εκδηλώσεις. Ο Τάκης είναι ένας έξυπνος και άξιος επαγγελματίας, ένας σεμνός και καλοπροαίρετος άνθρωπος. Κι επειδή ίσως να μην το ξέρετε, μάθετε κι αυτό: Σ' όλα τα παζάρια μας τα τελευταία χρόνια τα τραπέζια-πάγκοι για τους εκθέτες, οι καρέκλες και τα τραπεζομάντιλα είναι δικά του καθώς και τα μεταφορικά. Μιλάμε για καμιά 80αριά καρέκλες, καμιά 40αριά τραπέζια και τραπεζομάντιλα που γυρίζουν πίσω άπλυτα. Και βέβαια τη μεταφορά τους.

Ο Κωνσταντίνος Ρόκος

Τον γνωρίσαμε μέσω της Ειρήνης Ζαχαροδήμου επειδή η αδερφή της η Κωνσταντίνα, εργάζεται στην πολυεθνική εταιρεία της οποίας είναι Διευθύνων Σύμβουλος. Όπως ακούσατε, ο κ. Ρόκος μας είπε αυτό που δεν είχαμε συνειδητοποιήσει: «Θαυμάζω το πόσο πολλά πράγματα κάνετε με τόσο λίγα χρήματα». Ο κ. Ρόκος αμέσως ενστερνίστηκε το σκεπτικό των εκπαιδευτικών μας δράσεων και ιδιαίτερα των ανθρωπιστικών. Η εταιρεία MEDIBRANDS κάλυψε τα έξοδα του προγράμματος «Μεταναστεύω άρα Ελπίζω» επί δύο χρόνια. Και ο ίδιος με προσωπική χορηγία κάλυψε τα έξοδα μετακίνησης όλων των βαλι-

τσών μας σε απομακρυσμένα και δύσβατα μέρη όπου διαφορετικά δεν θα μπορούσαν να φτάσουν. Όσο για τις δυο συνεργάτριές του είναι οι κρυφοί ήρωες πίσω από τη δημοσιότητα του Παζαριού μέσω της εταιρείας UM. Στην Κωνσταντίνα Ζαχαροδήμου χρωστάμε και τη γνωριμία με τον κ. Ρόκο και στην κ. Όλγα Κρικέλλη την επαφή με τα ΜΜΕ και τα κοινωνικά δίκτυα.

Ο Αθανάσιος Λάππας, φυτωριούχος κι αυτός, δεν εμπίπτει στην κατηγορία των μακροχρόνιων χορηγών. Όμως, μας εντυπωσίασε η προσφορά του για το Παζάρι σε φυτά εσωτερικού χώρου μεγάλης ανθεκτικότητας.

Κι αφού είπαμε ένα ταπεινό «ευχαριστώ» στους χορηγούς μας, διασκεδάσαμε με ζωντανή μουσική και τραγούδια. Δεν έλειψε όπως πάντα και το παιχνίδι-κουίζ. Βασίστηκε πάνω σε 9 караβάκια που είχαν φτιάξει με πολλή μαεστρία η Πόπη και ο Ηλίας Χατζηλιάς. Στα σημαία τους αναφέρονταν εννέα διαφορετικά νησιά που είχαμε πάει. Όποιος μίλησε γι' αυτά, κέρδισε το караβάκι.

Συμμετείχαν 70 περίπου άτομα κι έτσι έληξε η σεζόν μ' ένα χαμόγελο και ευχές για καλό καλοκαίρι.

Άννα Κ-Μ

Εθελοντές που βοήθησαν στη δράση των Φίλων: Οκτ. '23 - Ιουν. '24 (αλφαβητικά)

Λιούπη Αμελίδου	Μαρία Επιτηδείου	Μαρίνα Μακρίδου	Γιολάντα Παπαδάμ *	Φωφώ
Καλομοίρα Αμφιλόχιου	Ειρήνη Ζαχαροδήμου *	Νίκος Μαλλούχος*	Ελένη Ρόζου	Τσαγκαράκη
Χρυσάνθη Αστερίου	Πάρη Ιωαννίδου	Λενιώ Μαργαριτούλη	Εύα Ροδινού	Νόρα Τσουκάτου
Αρετή Βελέντζα	Βαγγέλης Καρατζάς	Σοφία Μαυροπούλου	Ευαγγελία Ρουπακιάκη	Μαίρη Χαρδαλιά
Μπετίνα Βρανά *	Μαριλώρα Καρόκη	Νίνα Μπαρτζιώκα	Μελίτα Ρωσώνη	Πόπη Χατζηλιά
Βούλα Βραχάτη	Ελένη Κολιού	Αθηνά Μπίκου	Βιολέττα Σιστοβάρη	Ντένη Ψαλλίδα
Κάτια Γιαννακάκη	Λουκία Κονάρη	Τασία Μυστριώτη	Αθανάσιος Τάγιας	
Βίκυ Παββά	Βάσω Κούσουλα *	Γιώργος Ξηρός *	Τάκης Τερζόπουλος *	
Γιώργος Δημητρίου	Έλλη Λαιμού	Ευγενία Ορδίου	Λουκία Τριβόλη	
Όλγα Δρετάκη*	Αθηνά Λίτσου	Ρένια Παγώνη	Μαίρη Τρίγκα-Ζαίμη	

* Μέλη του Δ.Σ. και της ΕΣ. Επ.

ΣΧΕΔΙΟ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ

Οκτώβριος-Δεκέμβριος '24

Περισσότερα στο:
www.filoi-gnhm.gr

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

Τρίτη 8 Οκτωβρίου

Παρουσίαση της έκδοσης για τη χλωρίδα της Ελλάδας: «Atlas of the Hellenic Flora»- του κορυφαίου βοτανικού επιστήμονα Arne Strid, ο οποίος έχει αφιερωθεί στη μελέτη της χλωρίδας της χώρας μας για σχεδόν 60 χρόνια, από τον **Δρ. Διονύση Μέρμυγκα**, υπεύθυνο του βοτανικού εργαστηρίου του Μουσείου μας. Επίσης αναφορά στη γενικότερη αξία και λειτουργία ενός herbarium (φυτοθήκης) και ειδικότερα του δικού μας Μουσείου

Δακτυλιώσεις

Παναθηναϊκό Στάδιο

Σάββατο 19 Οκτωβρίου

Περίπατος στο Άλσος Συγγρού ενημέρωση και συμμετοχή σε δακτυλιώσεις πουλιών με τη **Δρ. Μαρία Δημάκη** υπεύθυνη του εργαστηρίου κερσαίας ζωολογίας του Μουσείου μας. Ξενάγηση στο **Μουσείο Μελισσοκομίας** του ΙΓΕ

Τέλος Οκτωβρίου

Πιθανή **ΕΚΔΡΟΜΗ** στη Βόρειο Ελλάδα ή στις Παραδουνάβιες περιοχές

Τετάρτη 30 Οκτωβρίου

Ξενάγηση στο **Παναθηναϊκό Στάδιο** από την **Δρ. Μαρία Παπαϊωάννου**. Γεύμα σε κοντινό μεζεδοπωλείο στο Παγκράτι

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

Τρίτη 5 Νοεμβρίου

Πιθανή προβολή στο αμφιθέατρο του Κέντρου ΓΑΙΑ της ταινίας «**Βενιζέλος: ο Αγώνας για τη Μικρά Ασία**», διάρκειας 90'. Θα υπάρχει εισιτήριο.

Κυριακή 17 Νοεμβρίου

Εκδρομή περιβαλλοντικού και ιστορικού ενδιαφέροντος στα **Μέγαρα** σε συνεργασία με τον Σύλλογο «Ο Χορός της Τράτας».

Χαροκόπειο

Τετάρτη 27 Νοεμβρίου

Ξενάγηση στο **Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο** από την καθηγήτρια-μέλος μας κ. **Ευαγγελία Γεωργιτσογιάννη**. Εκτός από τα κτήρια, επειδή το Πανεπιστήμιο θα βρίσκεται σε λειτουργία, θα έχουμε τη σπάνια ευκαιρία να γνωρίσουμε κάποιους καθηγητές και το έργο τους

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

Τρίτη 3 Δεκεμβρίου

Παρουσιάσεις 2 ή 3 βιβλίων με κοινό γνώρισμα ότι οι συγγραφείς τους φοίτησαν στην **Σχολή Ανδονοπούλου**

Οι Zoom-ερές συναντήσεις της Παρασκευής θα συνεχιστούν για τα μέλη

Οι Εκδηλώσεις ακόμη διαμορφώνονται

Για την έντυπη μορφή του τεύχους αναζητείται χορηγός

Έτος ίδρυσης 1978

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:

ΦΙΛΟΙ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ
ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
Λεβίδου 13, 145 62 Κηφισιά
ΤΗΛ./ΦΑΞ: 210 8083289, 210 8015870
E-MAIL: info@filoi-gnhm.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Άννα Κρεμέζη-Μαργαριτούλη
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Μπετίνα Βρανά, Κωνσταντίνα Σαββαΐδη,
Ειρήνη Ζαχαροδήμου, Βάσω Κούσουλα
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ: defrost design

ISSN 2623-4734

WEBSITE: www.filoi-gnhm.gr

Facebook: Φίλοι Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας

Instagram: friends_gnhm

YouTube: ΦΙΛΟΙ Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας

